

Andrzej Korytko

Polsko-ukraińska współpraca naukowa na przykładzie działań olsztyńskiego środowiska historycznego

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 411-418

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Andrzej Korytko

POLSKO-UKRAIŃSKA WSPÓŁPRACA NAUKOWA
NA PRZYKŁADZIE DZIAŁAŃ OLSZTYŃSKIEGO
ŚRODOWISKA HISTORYCZNEGO

Wprawdzie Olsztyn leży daleko od granicy Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy, ale nauka nie zna granic i to nie odległość stanowi jakąkolwiek przeszkodę w nawiązywaniu współpracy między naukowcami sąsiednich krajów. Przeszkodę stanowiły najczęściej uprzedzenia narosłe w poprzedniej, sowieckiej epoce, które władza socjalistyczna z pełną konsekwencją wykorzystywała dla celów politycznych. W nowej rzeczywistości geopolitycznej, kiedy Polska i Ukraina wyzwoliły się ze swoistego jarzma zależności od Związku Sowieckiego (choć w przypadku Ukrainy związki polityczne z Federacją Rosyjską są nadal bardzo ścisłe), wymiana myśli naukowej nie jest już tak skrępowana, jak jeszcze ponad dwadzieścia lat temu, ale nadal pozostawia wiele do życzenia.

Polsko-ukraińska współpraca w odkrywaniu kart wspólnej historii nie byłaby możliwa, gdyby nie badacze dążący do poszukiwania prawdy, choćby ta okazała się okrutna dla każdej ze stron. Także olsztyńska współpraca nie byłaby możliwa, gdyby nie zaangażowanie kilku osób, które od początku widziały potrzebę zintensyfikowania badań nad tematyką relacji między oboma krajami w długiej perspektywie historycznej. Byłaby też trudna do realizacji bez prof. Henryka Strońskiego, prezesa Stowarzyszenia Uczonych Polskich Ukrainy, który po przyjeździe do Olsztyna i podjęciu pracy w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM rozpoczął starania mające na celu zintensyfikowanie badań i współpracy polsko-ukraińskiej. Na efekty nie trzeba było długo czekać, gdyż propozycje Profesora trafiły na podatny grunt. Do realizowania polsko-ukraińskich projektów badawczych czynnie włączył się Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie, widząc potrzebę pomocy w eksploatacji badawczej problematyki południowo-wschodniej.

Od początku współpraca dotyczyła wymiany badań naukowych poszczególnych naukowców na wspólnych konferencjach. Pierwsza, w której uczestniczyła kilkusobowa grupa badaczy z Olsztyna (Sławomir Augustowicz, Wi-

told Gieszczyński, Norbert Kasperek, Andrzej Korytko, Henryk Stroński), została zorganizowana w Kamieńcu Podolskim w 2002 r., a była poświęcona Polakom na Podolu. Wówczas mieli okazję się spotkać naukowcy z kilkunastu polskich i ukraińskich ośrodków akademickich, a pokłosiem ich dyskusji stała się publikacja tomu siódmego „Pamiętnika Kijowskiego” pt. *Polacy na Podolu*¹. Obrady toczyły się w aurze wzajemnego zrozumienia i spokojnej dyskusji do ostatniego dnia konferencji, której ostateczny pozytywny obraz nieco zamazał incydent z wystąpieniem Witolda Gieszczyńskiego. Prowadzący obrady tego dnia pod pretekstem braku czasu i prezentacji zdjęć jednego z tamtejszych pasjonatów historii nie pozwolił Gieszczyńskiemu na odczytanie referatu, którego problematyka dotyczyła drażliwych kwestii polsko-ukraińskich. Nie zniechęciło to pozostałych, oprócz samego zainteresowanego, do kontynuowania wymiany myśli z badaczami ukraińskimi, ale równocześnie pokazało, że droga do otwartej dyskusji o wspólnej przeszłości jest jeszcze długa i wyboista.

Następny rok stał się okazją do dyskusji o obecności Polaków na Wołyniu i zaowocował pierwszym tomem interesującego czasopisma „Ucrainica – Polonica” pod redakcją H. Strońskiego i J. Tereszczunki, wydanym w 2004 r.² Ta interdyscyplinarna międzynarodowa konferencja, której obrady toczyły się w Żytomierzu³, pozwoliła na poruszenie wielu tematów wspólnej historii, poczynając od politycznej poprzez kulturę i sztukę, biografistykę, a na historiografii kończąc. Interesująca, miejscami wręcz burzliwa, dyskusja podsumowująca kilkuniedniowe obrady po raz kolejny pokazała, jak wiele problemów wymaga jeszcze gruntownych badań naukowych⁴.

¹ W tomie ukazały się następujące teksty: S. Augustowicz, *Kamieniec Podolski w dobie wojny polsko-kozackiej 1648–1655*; A. Korytko, *Podole i Kamieniec Podolski w latach 1654–1672*; N. Kasperek, *Trudne lata na Podolu 1830–1831*; H. Stroński, *Ksiądz Piotr Mańkowski (1866–1933) – biskup Diecezji Kamienieckiej*.

² *Ucrainica – Polonica*, 2004, t. 1. W tomie ukazały się artykuły olsztyńskich badaczy uczestniczących w obradach (J. Gancewski, *Obraz zakonu krzyżackiego i badań nad jego fenomenem w historiografii wschodnioeuropejskiej*; A. Korytko, *Nowożytny Wołyń w polskiej historiografii powojennej*; H. Stroński, *Koniec eksperymentu. Rozwiązanie Marchlewszczyzny i deportacje ludności polskiej do Kazachstanu w latach 1935–1936 w świetle nowych dokumentów archiwalnych*; A. Szymt, *Wyprawa na Radziwiłłów jako próba rozszerzenia powstania styczniowego na teren Wołynia oraz Tadeusz Czacki jako wizytator szkół guberni wołyńskiej, podolskiej i kijowskiej*) i tych nieobecnych (R. Jurkowski, *Polacy z guberni wołyńskiej w wyborach do I Dumy Państwowej (1906) i Rady Państwa (1906, 1909, 1910)*; M. Melnyk, *Dążenia ekumeniczne w stosunkach polsko-ukraińskich na Wołyniu na przykładzie Konstantyna Ostrogskiego i Meleczusza Smotryckiego*).

³ Zorganizowanie konferencji w Żytomierzu było efektem działań tamtejszego Polskiego Towarzystwa Naukowego, które pod przewodnictwem Sergiusza Rudnickiego stanęło na wysokości zadania, przyjmując kilkadziesiąt badaczy z różnych ośrodków akademickich w Polsce i na Ukrainie.

⁴ Zob. A. Korytko, *Polacy na Wołyniu. Międzynarodowa Konferencja Naukowa, Żytomierz 18–19 października 2003 roku*, *Echa Przeszłości*, 2004, t. 5, ss. 497–501; idem, *Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Polacy na Wołyniu”*, *Żytomierz 18–19 października 2003 r.*, *Pamiętnik Kijowski*, 2004, t. 7, ss. 511–514; idem, *Polacy na Wołyniu*, *Wiadomości Uniwersyteckie UWM*, 2003, nr 11 (54), ss. 18–19.

Potwierdzeniem tego było następne międzynarodowe spotkanie naukowe, które odbyło się we wrześniu 2004 r. w Winnicy, a zostało poświęcone polskim dworom i rezydencjom na Ukrainie⁵. Tym razem było to jeszcze szersze forum dyskusyjne, złożone nie tylko z historyków, ale również architektów, etnologów, filologów, kulturoznawców, politologów i przedstawiciele innych dyscyplin naukowych. Konferencja dała oczywistą odpowiedź na to, że o spuściznę historyczną, także tę architektoniczną, bez względu na jej proveniencję, należy dbać i trzeba ją odbudowywać, konserwować i opisywać. Problem ten zdają się już dostrzegać centralne władze w Kijowie, gdzie powstają ambitne plany rozwoju szlaków turystycznych i bazy rekreacyjno-wypoczynkowej, także z wykorzystaniem miejscowych zamków, dworów i rezydencji.

Konferencja w Winnicy była pierwszym spotkaniem naukowym, w którym Olsztyn, poza reprezentacją naukowców⁶, wziął czynny i wymierny udział instytucjonalny. Jednym ze współorganizatorów był Oddział PTH w Olsztynie, a Uniwersytet Warmińsko-Mazurski ufundował materiały informacyjne. Nieoceniony wkład w przygotowanie całości wniosło Winnickie Kulturalno-Oświatowe Stowarzyszenie Polaków, które podjęło się organizacji konferencji w ramach Roku Polskiego na Ukrainie. Był to niemały wysiłek logistyczny, biorąc pod uwagę różnorodność i liczbę imprez, oprócz samej konferencji, jakie zostały zorganizowane. Dużą pomocą służył również ówczesny Konsul Generalny RP na Ukrainie Sylwester Szostak, który uświetnił obrady swoją obecnością. Istotnym elementem, uzupełniającym współczesny obraz dworów i rezydencji m.in. w obwodzie winnickim, była wycieczka do takich miejsc wspólnej historii, które powoli wydobywa się z otchłani zapomnienia. Przykładem może być pałac Potockich w Tulczynie, który miejscowe władze odrestaurowują sukcesywnie, w miarę swoich skromnych możliwości⁷.

⁵ Pokłosiem konferencji stała się publikacja: *Pamiętnik Kijowski, t. VIII: Polskie dwory i rezydencje na Ukrainie*, Kijów–Olsztyn 2006 (współwydawca: Oddział PTH w Olsztynie).

⁶ W konferencji środowisko olsztyńskie reprezentowali (w nawiasie tytuły tekstów opublikowane w tomie VIII Pamiętnika Kijowskiego): Selim Chazbijewicz (*Szlachta tatarska Wielkiego Księstwa Litewskiego na Wołyniu, Podolu i Ukrainie*), Norbert Kasperek, Andrzej Korytko (*Dwory i rezydencje z XVI–XVIII wieku na Ukrainie w polskiej historiografii po 1989 roku*), Krzysztof Łożyński, Magdalena Okaj (*Upadek polskiego dworu w powieści Włodzimierza Odojewskiego „Zasypie wszystko, zawieje”*), Anita Staszkiwicz (*Niedokonana apokalipsa. O zagładzie w „Pożodze” Zofii Kossak-Szczuckiej*), Henryk Stroński, Andrzej Szmyt (*Rola dworów i rezydencji szlacheckich Krzemieńca i okolic w życiu kulturalnym i towarzyskim Wołynia w latach 1805–1831*), Krzysztof Narojczyk i Krzysztof Szulborski (*Spoleczne funkcje dworu*).

⁷ Zob. A. Korytko, *Ocalić od zapomnienia. Międzynarodowa konferencja „Polskie dwory i rezydencje na Ukrainie”*, Gazeta Uniwersytecka, 2004, nr 11 (33) z 3 listopada (dodatek bezpłatny Gazety Olsztyńskiej, s. 5u); idem, *Polskie dwory i rezydencje na Ukrainie*, Wiadomości Uniwersyteckie UWM, 2004, nr 11 (66), s. 11. Sprawozdanie z konferencji zob. na oficjalnej stronie „Wspólnoty Polskie” *Świat Polonii*: M. Stroński, „Dwory polskie i rezydencje na Ukrainie”. Konferencja w Winnicy, <http://www.swp.org.pl/index5143.html?id=kr41001_1>, data dostępu: 27.02.2013.

Konferencja w Winnicy była swego rodzaju momentem przełomowym, który zaowocował kolejnymi zrealizowanymi polsko-ukraińskich projektów naukowych, w które czynnie włączało się środowisko olsztyńskie. Był to udział na tyle aktywny, że we wrześniu 2005 r. polskich i ukraińskich badaczy zaproszono do Mrągowa na pierwszą część konferencji dotyczącej polityki obcych państw i rządów wobec Polaków mieszkających na Wschodzie (XIX–XX w.). Obecnych było kilkudziesięciu referentów z Polski (Kraków, Olsztyn, Opole, Słupsk, Warszawa) i Ukrainy (Chmielnicki, Kijów, Krzemieniec, Lwów)⁸. Druga część odbyła się w październiku w Chmielnickim na Ukrainie, gdzie w ten sposób starano się uczcić osiemdziesiątą rocznicę powstania i siedemdziesiątą rozwiązania Marchlewszczyzny⁹. W pewnym sensie o randze przedsięwzięcia świadczyła liczba organizatorów, których na zaproszeniu przygotowanym przez stronę ukraińską umieszczono aż jedenastu, gdy tak naprawdę organizowały tę konferencję te same instytucje, które przygotowywały pierwszą część, czyli Stowarzyszenie Uczonych Polskich Ukrainy, Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Olsztynie, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM w Olsztynie, Wydział Humanistyczno-Pedagogiczny Chmielnickiego Narodowego Uniwersytetu oraz dodatkowo Związek Polaków Ukrainy.

Do Chmielnickiego przyjechała również liczna reprezentacja olsztyńskiego środowiska historycznego. Po raz kolejny łącznikiem i zwornikiem działań organizacyjnych był Henryk Stroński. Poza samą koncepcją konferencji, która powstała podczas wcześniejszych dyskusji w Olsztynie między profesorem a władzami Oddziału PTH w Olsztynie, jej merytoryczną stronę przygotowywał H. Stroński. Program został opracowany w Olsztynie w porozumieniu ze stroną ukraińską, tymczasem w Chmielnickim okazało się, że uczestnicy otrzymali wersję programu odbiegającą od wcześniejszych ustaleń, w której znalazło się dodatkowo kilkadziesiąt nazwisk badaczy ukraińskich. Zabieg dopisania referentów bez wiedzy jednego z głównych organizatorów nie miał większego wpływu na przebieg obrad, ponieważ żaden z potencjalnych referentów nie stawiał się, by zaprezentować wystąpienie lub wziąć udział w dyskusji.

Mimo tego organizacyjnego problemu, dwuczęściowa konferencja potwierdziła, że zainteresowanie ogólnie rozumianą problematyką wschodnią nie

⁸ A. Korytko, *Międzynarodowa konferencja naukowa „Polityka obcych państw i rządów wobec Polaków mieszkających na Wschodzie (XIX–XX w.)” – część pierwsza (Mrągowo 16–18 września 2005 r.)*, Pamiętnik Kijowski, 2006, t. 8, ss. 417–418.

⁹ A. Korytko, I. Socka, *Polityka obcych państw i rządów wobec Polaków mieszkających na Wschodzie (XIX–XX w.)*, cz. I, *Mrągowo 16–18 września 2005 roku; Polacy na Ukrainie w XIX–XX wieku. W 80. rocznicę powstania i 70. rocznicę rozwiązania Marchlewszczyzny*, cz. II, *Chmielnicki 28–29 października 2005 roku*, *Echa Przeszłości*, 2006, t. 7, ss. 454–458.

słabnie i to nie tylko ze strony polskiej. Co więcej, ożywione dyskusje w czasie obrad i w kularach pokazały, że istnieje jeszcze wiele spraw, które wymagają dokładnych badań. Uczestnicy sympozjów w Mrągowie i Chmielnickim byli zgodni, że konieczne są następne spotkania naukowe, które, będąc forum otwartej dyskusji, umożliwiają budowę owocnej współpracy, przełamują narosłe przez lata stereotypy, dając jeszcze podczas obrad szansę na wyjaśnienie niektórych kwestii spornych.

W 2006 r. miejscem spotkania polskich i ukraińskich badaczy była Odessa, gdzie dyskutowano o Polakach na południowej Ukrainie¹⁰. Wymiernym efektem dyskusji były dwie, w znacznym stopniu nowatorskie książki, jedna wydana w Odessie¹¹, druga w Olsztynie¹². Organizacja konferencji w dalekiej nadczarnomorskiej aglomeracji była możliwa dzięki współpracy Oddziału PTH w Olsztynie, Wydziału Humanistycznego UWM w Olsztynie z Wydziałem Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego, na którym pracują badacze zajmujący się historią pogranicza polsko-ukraińskiego, oraz Historycznym Fakultetem Odeskiego Narodowego Uniwersytetu im. I. I. Miecznikowa, którego dziekan Waczesław Kusznir pozostaje orędownikiem polsko-ukraińskiej wymiany myśli naukowej.

W 2007 r. kontynuowano projekt odeski, który zrealizowano pod hasłem *Polacy na południowej Ukrainie i Krymie*. Tym razem środowisko olsztyńskie, a dokładnie Oddział PTH w Olsztynie, wzięło na swoje barki także stronę logistyczną przedsięwzięcia w ścisłej współpracy z Wydziałem Historyczno-Pedagogicznym Uniwersytetu Opolskiego oraz Konsulatem Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Odessie¹³. Ponad pięćdziesięciu naukowców z Polski i Ukrainy, wśród których znalazła się grupa badaczy z Olsztyna, znów miała okazję do dyskusji nad obecnością Polaków nad Morzem Czarnym. Po raz kolejny efektem tych dyskusji i badań stało się opracowanie zbiorowe, trzecie już z serii¹⁴.

¹⁰ Zob. A. Płaksina, *Polacy w Odessie wczoraj i dziś. Międzynarodowa Konferencja „Polacy na południowej Ukrainie”*, Dziennik Kijowski, 2006, nr 18 (289) z września, s. 1, 4–5.

¹¹ *Polacy na południowej Ukrainie*, pod red. T. Ciesielskiego i W. Kusznira, Odessa–Opole–Olsztyn 2006. Znalazły się w niej publikacje olsztyńian: Dariusza Radziwiłłowicza (*Polski czyn zbrojny w Rosji po likwidacji polskich korpusów*) i Andrzeja Szmyta (*Rola Wybrzeża Czarnomorskiego w planach rozszerzenia powstania styczniowego na terytorium Ukrainy*).

¹² *Polacy na południowej Ukrainie (XVII–XX wiek)*, pod red. T. Ciesielskiego, E. Czapiewskiego, A. Korytki, W. Kusznira i H. Strońskiego, Olsztyn–Opole–Wrocław–Odessa 2007 z artykułami Andrzeja Korytki (*Południowa Ukraina w staropolskich pamiętnikach, wybrane przykłady z XVII wieku*) i Henryka Strońskiego (*Życie towarzyskie Polaków w Odessie na początku XX wieku w świetle pamiętnika Eugeniusza Janiszewskiego*).

¹³ Konferencję wspierali również: Fundacja Pomoc Polakom na Wschodzie, Dolnośląska Wyższa Szkoła Edukacji TWP we Wrocławiu oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹⁴ *Polacy na południowej Ukrainie i Krymie*, pod red. T. Ciesielskiego, E. Czapiewskiego, W. Kusznira, Odessa–Opole–Wrocław 2007, w którym opublikowano artykuł Andrzeja Korytki, *Poselstwo Krzysztofa Dzierżka na Krym w 1636–1637*.

W tym samym czasie powstał następny projekt polsko-ukraińskiej współpracy naukowej. Z inicjatywy Henryka Strońskiego w czerwcu 2007 r. odbyła się w Mrągowie międzynarodowa konferencja naukowa nt.: *Rodzina polska na Wschodzie. Historia i współczesność, część pierwsza*. Organizacji tego przedsięwzięcia podjął się Oddział PTH w Olsztynie (osobiście Jan Gancewski), przy wydatnej pomocy organizacyjnej Wydziału Humanistycznego UWM w Olsztynie oraz Stowarzyszenia Uczonych Polskich Ukrainy. Celem organizatorów było zaproszenie na obrady nie tylko historyków profesjonalistów, ale także osób niepracujących w instytucjach naukowych, których zainteresowanie problematyką konferencji wynikało przede wszystkim z rodzinnych doświadczeń rodów kresowych¹⁵. Sympozjum, które otworzył prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego Krzysztof Mikulski, pokazało, jak wiele obszarów badawczych otwiera przed naukowcami z obydwu krajów nowa rzeczywistość geopolityczna. Sentymentalna podróż dla części referentów i uczestników konferencji, przedstawiająca przeżycia i doświadczenia wielu rodów polskich na Wschodzie, ugruntowała przekonanie, że takie badania należy bezwzględnie kontynuować.

Potwierdziła to druga część konferencji zorganizowana we wrześniu 2007 r. na Ukrainie – w Kirowogradzie pod patronatem Konsulatu Generalnego RP na Ukrainie. Tym razem polskich i ukraińskich badaczy gościł Kirowogradzki Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. W. Winniczenki, a samo sympozjum odbyło się z okazji sto dwudziestej piątej rocznicy urodzin Karola Szymanowskiego. Wśród referentów znalazła się również grupa badaczy i pasjonatów (Krzysztof Gargas) z Olsztyna. Kilkadziesiąt wystąpień w znacznym stopniu uzupełniło obraz przeszłości polskich rodzin na Wschodzie, a efekt obu konferencji został opublikowany w dziewiątym tomie „Pamiętnika Kijowskiego”¹⁶.

Wspomniane wyżej naukowe projekty miały jedną, charakterystyczną cechę – odbywały się w różnych miejscach na Ukrainie (Kamieniec Podolski, Żytomierz, Winnica, Chmielnicki, Odessa, Kirowograd). A wszystko to po to, aby dotrzeć do jak największej liczby słuchaczy i ukraińskich naukowców, których

¹⁵ J. Gancewski, *Sprawozdania z międzynarodowych konferencji naukowych: Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji zorganizowanej z okazji 150-lecia istnienia i działalności Historische Verein für Ermland, Olsztyn 6–10 września 2006 r., pt. Rückbesinnung auf Europa. Historiographie Ost- und Westpreußens im deutsch-polnischen Dialog, Ernst Wiechert. W 120. rocznicę urodzin. Współczesne czytanie pisarza, Mrągowo, 24 maja 2007 r.; Rodzina polska na Wschodzie. Przeszłość i współczesność, Mrągowo, 20–22 czerwca 2007 r.*, Echa Przeszłości, 2007, t. 8, s. 337, przyp. 1. Zob. też A. Staszkiwicz, *Polska rodzina na Wschodzie. Tradycja i współczesność*, <http://www.wspolnota-polska.org.pl/indexcfb2.html?id=kw7_6_05>, data dostępu: 27.02.2013.

¹⁶ W „Pamiętniku Kijowskim” znalazły się następujące teksty badaczy z Olsztyna: Maria Ankudowicz-Bieńkowska, *Kościół i muzyka w życiu rodziny Kalinowskich w Wilnie w okresie międzywojennym*, Marian Czyżewski, *Józef Konrad Korzeniowski i Mariusz Zaruski – trwałe wartości kresowego patriotyzmu*, Piotr Florek, *Ród Wiśniowieckich a Dymitr I Samozwaniec*, Izabela Lewandowska, *Narracje kresowe. Wartości rodzinne we wspomnieniach Ireny Mickiewicz*.

mobilność nie zawsze jest tak duża, jak w Polsce, z uwagi na skromne środki finansowe, jakimi dysponują ukraińskie instytucje naukowe. Natomiast w naszym kraju bardzo dobre warunki znaleziono w Mrągowie, gdzie w malowniczo położonym hotelu „Mazuria” nad jeziorem Czos odbyły się dwa spotkania naukowe z gośćmi z Ukrainy¹⁷.

Intensywność polsko-ukraińskich spotkań z udziałem badaczy i instytucji z Olsztyna uległa zmniejszeniu bezpośrednio przed planowanym w grodzie nad Łyną na wrzesień 2009 r. XVIII Powszechnym Zjazdem Historyków Polskich. Jego organizatorzy – Zarząd Główny PTH oraz Oddział PTH w Olsztynie – podjęli decyzję o zaproszeniu na obrady naukowców zza wschodniej granicy, wśród których znaleźli się badacze z Ukrainy, biorący czynny udział w dyskusjach¹⁸.

W 2010 r. Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM w Olsztynie oraz Centrum Badań Europy Wschodniej UWM byli współorganizatorami kolejnej inicjatywy naukowej na Ukrainie. W dniach 4–5 czerwca w Charkowie w murach Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu im. W.N. Karazina odbyła się międzynarodowa konferencja nt. *Polska dyplomacja na Wschodzie w XX oraz początkach XXI wieku*. Tym razem spotkanie naukowe było częścią obchodów osiemdziesięciopięcioletnia ustanowienia Konsulatu Generalnego RP w Charkowie (1924) oraz piętnastolecia jego odnowienia (1994)¹⁹. Do Charkowa pojechała liczna grupa naukowców z Olsztyna na czele z ówczesnym dziekanem Wydziału Humanistycznego Norbertem Kasparkiem²⁰. I tym razem inicjatorem i pomysłodawcą konferencji był Henryk Stroński, a organizacją przedsięwzięcia w samym Charkowie zajęła się Anita Staszkievicz, wicekonsul ds. prawno-kulturalnych i II sekretarz Konsulatu Generalnego RP w Charkowie²¹. Polska delegacja przywiozła na konferencję monografię, w której opublikowano blisko czterdzieści artykułów polskich i ukraińskich uczestników zjazdu, będących

¹⁷ J. Gancewski, A. Korytko, *Problematyka „pogranicza” w działalności Oddziału PTH w Olsztynie*, Biuletyn Polskiego Towarzystwa Historycznego, 2008, t. 5, wrzesień.

¹⁸ *Ich przyjazd był możliwy dzięki pomocy Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, który dofinansował koszty podróży i pobytu gości ze Wschodu*.

¹⁹ Szerzej zob. A. Ambrochowicz, *„Polska dyplomacja na Wschodzie w XX oraz początkach XXI wieku”*. Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej, Charków 4–5 czerwca 2010 roku, *Echa Przeszłości*, 2010, t. 11, ss. 472–475. Zob. też K. Jędraszczyk, *Sprawozdanie z konferencji naukowej „Polska dyplomacja na Wschodzie w XX – początkach XXI wieku” oraz obchodów jubileuszu Konsulatu RP w Charkowie*, <http://www.ceg.amu.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=469:sprawozdanie-z-konferencji-naukowej-polska-dyplomacja-na-wschodzie-w-xx-w-pocztkach-xxi-wieku-oraz-obchodow-jubileuszu-konsulatu-rp-w-charkowie-&catid=64:aktualnoci&Itemid=144>, data dostępu: 1.03.2013.

²⁰ Dziekan Norbert Kasparek oraz zastępca dyrektora Instytutu Historii i Stosunków Międzynarodowych UWM w Olsztynie Krzysztof Łożyński złożyli wieniec w hołdzie zamordowanemu przez NKWD polskiemu oficerom na Cmentarzu Ofiar Totalitaryzmu w Charkowie-Piatichatkach.

²¹ Warto dodać, iż Anita Staszkievicz jest absolwentką stosunków międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

podstawą do dyskusji podczas sympozjum²². Do Charkowa na zaproszenie jednego ze współorganizatorów – konsula generalnego w Charkowie Grzegorza Seroczyńskiego przyjechali przedstawiciele korpusu dyplomatycznego z ambasadorem RP na Ukrainie Jackiem Kluczkowskim na czele. Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem mediów, a sama problematyka wywoływała dość burzliwą dyskusję, która tylko potwierdziła zasadność dalszych badań przybliżających działalność polskiej dyplomacji na Wschodzie²³.

Należy przyznać, że nie każda inicjatywa spotykała się ze zrozumieniem i uznaniem miejscowych władz ukraińskich. Przelamywanie lodów w administracji było i nadal jest zdecydowanie trudniejsze niż między badaczami, którzy wyrażają potrzebę dyskusji nawet o najtrudniejszych momentach wspólnej historii, zwłaszcza tej niedawnej, XX-wiecznej, okupionej krwią obydwu narodów. Jednak z roku na rok wzajemne uprzedzenia i pokutujące stereotypy błędną, aczkolwiek jeszcze wiele zostało do zrobienia i zbadania. Szczególnie we współczesnej historii mamy sporo obszarów do naukowej eksploracji.

Problematyka polskości na dzisiejszych ziemiach ukraińskich to jeszcze tysiące niezapisanych kart i tematów, które powinno się sukcesywnie ocalać od zapomnienia. Sąsiedztwo, co wypada po raz kolejny mocno podkreślić, choć czasami trudne i bolesne dla obu narodów, może się stać coraz lepiej rozumiałe przede wszystkim przez badanie wspólnej niejednokrotnie przeszłości. Widząc potrzebę kontynuowania takich badań, środowisko badaczy olsztyńskich nie powiedziało jeszcze ostatniego słowa w odkrywaniu polsko-ukraińskich dziejów.

²² *Polska dyplomacja na Wschodzie w XX – początkach XXI wieku*, pod red. H. Strońskiego i G. Seroczyńskiego, Olsztyn–Charków 2010. W opracowaniu znalazły się następujące artykuły olsztynian: Aleksander Holiczenko, *Polska dyplomacja i Polska Organizacja Wojskowa na Ukrainie w latach 1917–1919*; Tomasz Gajownik i Anna Ambrochowicz, *Bałtyckie peregrynacje pplk. dypl. Stanisława Kary – z dziejów polskiego ataszatu wojskowego na Lotwie w okresie międzywojennym*; Tomasz Grajżul, *Poselstwo i Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej w Charkowie w latach dwudziestych i trzydziestych XX w.*; Adam Oleksiuk, *Polśkaâ ekonomičeskaâ diplomatiâ. (Wostočnoe naprawlenie s osobennym učetom Ukrainy)*; Krzysztof Sidorkiewicz, *Polskie placówki dyplomatyczne we współczesnej Litwie – działalność i próba oceny*; Henryk Stroński, *Losy ludności polskiej na Ukrainie Sowietkiej a dyplomacja II RP w latach 1921–1939*.

²³ Zob. artykuł w „Dzienniku Kijowskim”: S. Panteluk, *O dyplomacji na kanwie charkowskiego Jubileuszu*, <<http://www.dk.com.ua/post.php?id=260>>, data dostępu: 1.03.2013.